

SURADNJA – STRATEŠKI INSTRUMENT POMORSKOG MUZEJA BARCELONE

ELVIRA MATA I ENRICH □ Pomorski muzej Barcelone (El Museu Marítim de Barcelona), Barcelona

sl.1. Panoramska snimka Les Drassanes Reials de Barcelona, 1882.
© El Museu Marítim de Barcelona

Ukratko o povijesti

Pomorski muzej Barcelone (El Museu Marítim de Barcelona, u nastavku MMB) institucija je koja ima preko 80 godina tradicije, i posvećena je očuvanju i restauraciji pomorske baštine. Muzej čuva i objašnjava prošlost katalonske maritimne kulture duge više od 700 godina.

Počeci MMB-a povezani su s povijesti Nautičke škole u Barceloni, jedne od najstarijih španjolskih nautičkih škola (1769.). Godine 1929. nekoliko stručnjaka iz te škole s namjerom da prikupe i očuvaju "stare predmete" (tako barem piše u nekim sačuvanim dokumentima) osnovali su Nautički institut Mediterana (El Instituto Nautico del Mediterráneo) uz pomoć kojega su htjeli pokrenuti različite projekte vezane za maritimnu kulturu. Temeljna zadaća svih tih projekata bila je usmjerena na dva prioriteta: na osnivanje muzeja te na osnivanje specijalizirane biblioteke, a ta će dva projekta biti začetak današnjega Pomorskog muzeja.

Želja pokretača ove ideje, koja se temeljila na suradnji među različitim institucijama i civilnim društvom, proizlazila je iz zabrinutosti i potrebe da se očuva kulturna

baština vezana za pomorske aktivnosti koje su nedvojbeno bile temelj ekonomskog razvoja ne samo grada Barcelone i njezine luke već i velikog dijela Katalonije.

Iako su već i prije Španjolskoga građanskog rata neki predmeti iz Nautičke škole bili pohranjeni u brodogradilištima Barcelone tek je 1936. godine, kada je izbio Španjolski građanski rat Katalonski parlament usvojio dekret kojim je osnovan Pomorski muzej Barcelone sa sjedištem u zgradi Les Drassanes Reials u Barceloni.

Tijekom rata muzejske su zbirke premještene na jedno imanje u blizini mjesta Seva kako bi bile na sigurnome. Nakon što je završen vojni sukob zbirke su 1941. godine vraćene u brodogradilišta, a Gradsko vijeće Barcelone preuzelo je projekt i službeno otvorilo muzej kao Pomorski muzej Barcelone. Muzej je od tada i službeno postao briga katalonske pokrajine.

Kao kulturna institucija od svog otvorenja do danas Muzej je svakodnevno napredovao prateći ritam odgovarajuće muzeološke koncepcije, ali i zahtjeva društva. Tek početkom 1980-ih započeo je proces duboke preobrazbe Muzeja te se otad stvaraju potrebne veze

koje će mu omogućiti da 1993. godine učini važan korak osnivanjem konzorcija u kojemu su partneri Brodogradilište i Pomorski muzeja Barcelone.

Danas Muzejom upravlja udruženje sastavljeno od tri administrativne jedinice koje su usko povezane s njegovim postojanjem: Gradsko vijeće Barcelone (institucija koja je vlasnik muzejskih zbirki), Gradska uprava (vlasnica povijesnog zdanja) te Lučka kapetanija Barcelone (institucija povezana s Muzejom na temelju tradicije i bliskih interesa). To novo upravljačko tijelo ima status pravne osobe, što osigurava neovisno, brzo i fleksibilno djelovanje.

Temeljne zadaće tog tijela osim odgovarajućeg institucionalnog upravljanja i očuvanja pomorske kulturne baštine, jesu jačanje i promicanje svih onih aktivnosti koje pridonose učenju o povijesti, ali i o trenutačnoj situaciji u pomorskim sektorima.

Nedvojbeno je jedan od najvažnijih elemenata na temelju kojega Muzej objašnjava baštinu upravo samo povijesno zdanje u kojemu je smješten – Les Drassanes Reials de Barcelona. Riječ je o srednjovjekovnim brodogradilištima čiji najstariji dio datira iz 13. stoljeća. To predivno zdanje smješteno je na površini od 18 000 m². Les Drassanes Reials de Barcelona nedvojbeno su najbolje očuvana srednjovjekovna brodogradilišta na Mediteranu.

Svjedoci smo činjenice da su, nažalost, mnoga povijesna mediteranska brodogradilišta u potpunosti nestala, da su vrlo loše očuvana ili im je izgled potpuno promijenjen zbog obnova ili uništenja kojima su bila

podvrgnuta. Barcelona je znala ili je imala priliku očuvati, iako ne bez teškoća, jedno od najvažnijih srednjovjekovnih brodogradilišta u Europi.

Pomorski muzej Barcelone (El Museu Marítim de Barcelona, u nastavku MMB) institucija je koja ima preko 80 godina tradicije, i posvećena je očuvanju i restauraciji pomorske baštine. Muzej čuva i objašnjava prošlost katalonske maritimne kulture duge više od 700 godina.

sl.2.-3. Pogled na unutrašnjost zgrade u razdoblju kada je koristila vojska
© El Museu Marítim de Barcelona

sl.4. Nekadašnji ulaz u Pomorski muzej Barcelone
© El Museu Marítim de Barcelona

sl.4. Panoramski pogled na Les Drassanes Reials de Barcelona današnji Pomorski muzej Barcelona.

© El Museu Marítim de Barcelona

Muzej čuva i prezentira zbirke u istim prostorima u kojima su se od srednjeg vijeka gradili ili opremali brodovi; zahvaljujući tome, znamo mnogo o galijama, najtipičnijemu ratnom brodu na mediteranskom području.

Les Drassanes Reials de Barcelona iznimno su inženjersko djelo zamišljeno i projektirano kako bi se u njemu smjestila najvažnija srednjovjekovna brodogradilišta u Europi. Ono što je zamišljeno i što je svojedobno bila srednjovjekovna radionica danas je postalo Centar pomorske kulture.

Temeljno područje interesa MMB-a jest katalonska obala i, iz očiglednih razloga, Sredozemno more tako da njegovo područje zanimanja, djelovanja i angažmana pokriva upravo to geografsko područje. Pomorski muzej Barcelone prije svega je mediteranski muzej.

Godine 2006. Katalonski je parlament taj muzej proglasio muzejom nacionalne važnosti. Može se reći da je nakon tog proglašenja Muzej ponovno vratio status i odgovornost nacionalnog muzeja, što je oduvijek i imao, a to je službeno potvrđeno tim proglašenjem. Iako je nakon Španjolskoga građanskog rata Muzej izgubio taj status isključivo zbog političkih razloga, on se u Kataloniji nikada nije prestao smatrati nacionalnim muzejom.

Les Drassanes Reials de Barcelona: iznimno zdanje

Kao što smo već ranije spomenuli muzej je smješten unutar Les Drassanes Reials de Barcelona, iznimnog zdanja koje daje golemu vrijednost globalnom projektu.

U posljednjem desetljeću Muzej je zagovarao i poticao razvoj ambicioznoga istraživačkog projekta o brodogradilištima u Barceloni, čiji je cilj bio prikupiti cjelokupna

znanja o brodogradilištima, a ne, kao dotad, samo provoditi istraživanja vezana za razvoj arhitekture. Može se ustvrditi da su Les Drassanes Reials de Barcelona, unatoč svojoj važnosti, potpuno nepoznati čak i samim stanovnicima Barcelone.

Zahvaljujući tome danas se s većom preciznošću znaju razlozi zbog kojih ih je katalonsko-aragonska kruna odlučila sagraditi – očito su željeli osigurati brodove za svoju armadu. Poznat je i datum kada je počela njihova gradnja, koja nedvojbeno datira s kraja 13. stoljeća. Tijekom posljednjih istraživanja prikupljena su bogata znanja o funkciji i konkretnim radovima u brodogradilištima te o njihovoj povezanosti s gradom. Rezultati svih tih istraživanja ubrzo će vidjeti svjetlost dana te donijeti novo i dosada nepoznato viđenje povijesti i funkcije toga zdanja.

Monumentalni kompleks sastavljen je od niza građevina koje su od početka svoje izgradnje bile povezane s gradnjom brodova i koje su tijekom stoljeća doživjele kako promjene u arhitektonskom izgledu, tako i u svojoj upotrebi i funkciji. Tijekom 700 godina duge povijesti brodogradilišta Les Drassanes doživjela su slavne trenutke, ali i one teške i opasne, te su čak uspjela izbjeći prijedlog o rušenju potaknut urbanističkim izmjenama.

Danas se smatraju jednim od najvažnijih elemenata naše nacionalne baštine i postale su sjedište Pomorskog muzeja Barcelone - Les Drassanes Reials de Barcelona iznimno su naslijeđe maritimne povijesti.

Želimo naglasiti da je prijenos vlasništva na vojne vlasti osigurao opstanak brodogradilišta. Čak se može i reći da bi Les Drassanes Reials potpuno nestala da nije došlo do promjene vlasništva.

Tijekom 700 godina duge povijesti brodogradilišta Les Drassanes doživjela su slavne trenutke, ali i one teške i opasne, te su čak uspjela izbjeći prijedlog o rušenju potaknut urbanističkim izmjenama.

sl.5. Pogled na zgradu Pomorskog muzeja
Barcelona, 2008.
Snimio: Darko Babić

Novo doba donijelo je radikalne promjene u korištenju tih brodogradilišta. Čini se da su ona do 17. stoljeća služila isključivo za gradnju brodova, a zatim su prešla pod upravu vojske i od tada su se koristila isključivo u vojne svrhe te su postala spremište oružja.

Upravo će u razdoblju vojne uprave i tijekom 18. stoljeća zdanje doživjeti važne arhitektonske promjene, čak će biti i prošireno. Te su se intervencije, koje su dugo vremena bile tema historiografskih rasprava, provodile

između 1724. i 1725. godine, što je poznato na temelju proučavanja dokumentacije koja se čuva u Arhivu u Simancasu.

Krajem 19. stoljeća promijenit će se izgled toga monumentalnog kompleksa, ponajprije zbog urbanističkih planova koji su zbog ovih ili onih razloga podrazumijevali važne izmjene i koji su, nažalost, doveli do nestanka jednog dijela obrambenih struktura.

Novo, 21. stoljeće donijelo je nove izazove zbog kojih smo primorani tražiti nove odgovore i nova rješenja na nova pitanja i probleme koji su nam do sada bili nepoznati. Odgovori i rješenja mogu se pronaći samo ako se temeljna načela našeg djelovanja budu temeljila na vrijednostima kao što su održivost, poštovanje kulturne raznolikosti, dostupnost, nepristranost i inovacije.

Vojna uprava brodogradilištima las Drassanes Reials završava 1935. godine, kada zbog zabrinutosti građana oko njihova očuvanja, vojska prepušta gradu cijelo zdanje na upravljanje.

Budućnost

Zahvaljujući različitim arhitektonskim intervencijama koje su do sada provedene, restaurirana je približno trećina ukupne površine na kojoj su smješteni Les Drassanes. Sljedeće tri godine bit će ključne za ostvarivanje naše težnje da se potpuno obnovi cijeli arhitektonski kompleks. Mnogi su uvjereni da je ta želja potpuno opravdana i da će time ovo zdanje dobiti vrijednost koju nedvojbeno i zaslužuje s obzirom da je je riječ o jednome od najvažnijih arhitektonskih dragulja Barcelone.

Radovi na arhitektonskoj restauraciji, tj. restauraciji središnjeg dijela brodogradilišta Les Drassanes koja je započela početkom 2010. godine iznimno je važna u obnovi ovog kompleksa.

Pravi je užitek prošetati prostorima sa svodovima koji nisu natkriveni, što odražava njihovu veličanstvenost te istodobno omogućuje da se otkriju neki dijelovi povijesti i razvoja koji su do danas bili skriveni. Bez ikakve sumnje radi se o izuzetnoj prilici da se povežu i ostvare sve vrste istraživanja koje nam se nude. Radovi koji se provode obuhvaćaju također i niz arheoloških intervencija u različitim predjelima brodogradilišta, a cilj im je dvostruk: potvrditi neke od teorija prijašnjih istraživanja i poneku današnju hipotezu, te istodobno produbiti znanje na temelju rezultata koji se dobiju. Očito je da sudjelujemo u važnom trenutku, jedinstvenoj prilici da se sazna što je moguće više podataka.

Projekt obnove i restauracije monumentalnog kompleksa uključuje također i primjenu novog muzeografskog prijedloga koji će ugledati svjetlost dana početkom 2013. godine. Kao što smo već naveli, živimo u iznimno važnom razdoblju za MMB te se s izazovom suočavamo odlučni, puni očekivanja, a pritom osjećamo i iznimno povlaštenima. Muzej je započeo novo razdoblje, novi put u svojoj dugoj povijesti koji će donijeti duboke promjene što će mu, sigurni smo, omogućiti da postane muzej koji će svima biti primjer.

Međusobna suradnja dviju institucija koje tvore upravljačko tijelo MMB-a, Gradske uprave i Gradskog vijeća Barcelone, omogućila je ovu dvostruku intervenciju koja je temelj nove preobrazbe Muzeja.

Pomorski muzej Barcelone idućih će se godina suočiti s velikim izazovom: kreiranjem novog muzeja.

Ovaj proces u skladu je s planom razvoja i iz njega će tijekom sljedećih mjeseci proizaći i konačni muzeografski prijedlog koji će dati odgovore na obilježja i razmatranja sadržana u "Oktivnom dokumentu o novom muzeografskom prijedlogu".

Posljednjih su godina stvoreni uvjeti za temeljite

promjene uloge baštinskih institucija, njihova osnivanja i komunikacijskih sredstava koja se primjenjuju za uspostavu kontakta sa zajednicom.

Te su promjene odgovor na pretjerano korištenje tradicionalnih muzeoloških modela i metodologija primjenjivanih za ostvarivanje ciljeva. Iako se ti ciljevi nisu promijenili, toj je složenoj problematici pridodan niz čimbenika koji su potaknuli preobrazbu koji na daleko primjereniji način odgovaraju zahtjevima društva.

Uključivanje informacijskih i komunikacijskih tehnologija u suvremenu panoramu nije donijelo samo tehnološki napredak koji je omogućio uspostavu veza između pojedinaca i zajednica kako bi dijelili i izmjenjivali informacije, već je uspostavilo prije svega nove oblike odnosa i načine prikupljanja znanja koji su još aktivniji, spremniji na suradnju i sveobuhvatniji. Usto, ojačala je i uloga koju Pomorski muzej Barcelone treba imati u ostvarivanju zajedničkog cilja očuvanja, istraživanja i širenja ideja o pomorskoj baštini i kulturi naše zemlje i općenito cijelog Mediterana.

Novo, 21. stoljeće donijelo je nove izazove zbog kojih smo primorani tražiti nove odgovore i nova rješenja na nova pitanja i probleme koji su nam do sada bili nepoznati. Odgovori i rješenja mogu se pronaći samo ako se temeljna načela našeg djelovanja budu temeljila na vrijednostima kao što su održivost, poštovanje kulturne raznolikosti, dostupnost, nepristranost i inovacije.

Opisana sveobuhvatna obnova uključuje sve aspekte muzejske institucije, počevši od vrijednosti što ih MMB želi prenijeti zajednici uz pomoć politika koje kreira i provodi, pa sve do preoblikovanja medija kojima se muzej koristi kako bi uspostavio komunikaciju sa svojom publikom.

Potpunim preoblikovanjem stalnog postava muzeja pokušava se ostvariti niz ciljeva koji utječu na dva temeljna pitanja: s jedne strane na muzejsku opremu kao takvu i kakvom ju zamišljamo u našoj instituciji, te na ulogu koju Pomorski muzej Barcelone treba imati u ostvarivanju zajedničkog cilja očuvanja, istraživanja i širenja ideja o pomorskoj baštini i kulturi naše zemlje i općenito cijelog Mediterana.

Dakle, preoblikovanjem stalnog postava muzeja pokušava se uspostaviti novi model otvorenoga i dostupnog muzeja koji odgovara današnjem vremenu, zajedno s novim načinima komunikacije, tj. uspostavom centra u kojemu će se obrađivati i prenositi pomorska kultura u najširem značenju toga pojma.

Bit će to muzej koji će postati mjesto susreta, razmjena, istraživanja, obrazovanja, eksperimentiranja, mjesto gdje će se promicati komunikacija i dijalog.

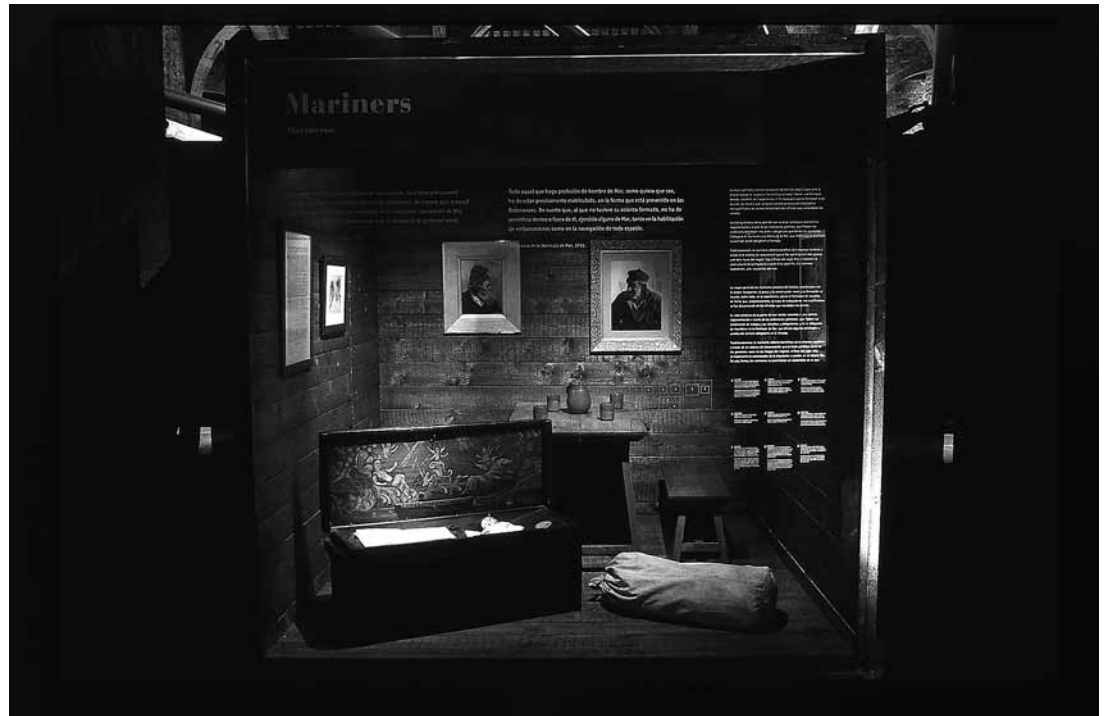
Bit će to muzej koji će probuditi znatiželju, zanimanje i kritički duh u ugodnome i privlačnom ambijentu koji će potaknuti posjetitelje da slušaju, promatraju, razmišljaju, uživaju, eksperimentiraju i tako uče. Bit će to muzej

koji će biti u interakciji s posjetiteljima i koji će stvarati iskustva i doživljaje koji pridonose stvaranju zajedničkog znanja.

Bit će to muzej koji učinkovito i prikladno odgovara na zahtjeve publike kojoj se obraća te koji omogućuje da oni koji dolaze bez unaprijed definiranih zahtjeva steknu nova iskustva.

sl.6. Aktualno stanje arhitektonske restauracije središnjeg dijela barcelonskih brodogradilišta.
© El Museu Marítim de Barcelona

sl.7. Pogled na dio stalnog postava Pomorskog muzeja Barcelona.
© El Museu Marítim de Barcelona

Bit će to muzej koji će svoja komunikacijska sredstva prilagoditi sposobnostima i inteligenciji svih osoba, koristeći se raznolikošću jezika dostupnih u novoj muzeografiji kako bi se uspostavio dijalog sa svakim posjetiteljem.

Bit će to muzej koji će na temelju tih načela probuditi senzibilitet društva prema maritimnoj kulturi i baštini naše zemlje, kao i svijest da su obje ostavile traga u izgradnji našega zajedničkog identiteta.

Bit će to muzej koji će promicati suosjećanje sa životima, tradicijama i iskustvima ljudi s mora, koji su važan sudionik toga diskursa u cijeloj našoj povijesti.

Bit će to muzej koji će potvrditi shvaćanje da su čuvanje i zaštita naše prošlosti vezane za more nužno sredstvo za razumijevanje prošlosti, poboljšanje sadašnjosti i održavanja naše budućnosti.

Središte diskursa novoga stalnog postava Pomorskog muzeja Barcelone odnos je između čovjeka i mora te kulture koju je taj odnos stvorio tijekom vremena. Riječ je o kulturi koja se očituje u materijalnoj i nematerijalnoj baštini koje su stvorene kroz individualnost (stvaranje), kao i kolektivnost (tradicija), a koja je preživjela i prenesena je u naše doba kao svjedok tog odnosa što se tijekom vremena mijenjao.

Zvijezda vodilja opisanog diskursa bit će pomorska Barcelona koja je tijekom svoje povijesti bila polazište dinamičnih dosega ili poprište djelovanja i fenomena koji su bili ključni za promjene odnosa s morem. Dakle, nije riječ toliko o prikazu prošlosti pomorske Barcelone koliko o prikazu uloge koju je društvo odigralo u promjenama toga odnosa (doprinosi kolektivnoj prošlosti najširih dosega) ili načina na koji su primljeni utjecaji procesa

promjena i transformacija nastali izvan njezina teritorija (načina na koji su se te promjene i transformacije prilagodile).

Naše temeljne ciljeve vezane za novu muzeografsku koncepciju Muzeja mogli bismo svesti na to da se obnovom pokušava uspostaviti novi muzeološki model otvorenoga i dostupnog muzeja koji će znati odgovoriti na zahtjeve današnjeg vremena i koji će uspostaviti nove načine komunikacije s publikom, uspostaviti centar koji će definirati svoju misiju i specifične ciljeve kako bi uspio u očuvanju i prenošenju pomorske kulture u najširem smislu.

Suradnja: strateški instrument

Kulturne su mreže posljednjih dvadeset godina postale dio našeg okruženja. Ciljevi različitih mreža toliko su mnogobrojni i raznoliki kao i same strategije koje se primjenjuju u njihovu stvaranju ili razvoju, no bez obzira na razlog njihova osnivanja, otkrivamo da sve imaju jednu podudarnost – one su uvijek središte za komunikaciju i razmjenu iskustava.

Ni svijet kulture, a evidentno time ni muzejski centri nisu izbjegli taj trend. Muzeji su preuzeli taj način rada i postavili ga u središte svoga razvoja, a često i kao instrument strategije za budućnost. U Kataloniji su se također umnogostručile strukture suradnje između muzeja kako bi se bolje pozicionirali, bili isplativiji i optimalno iskoristili sredstva i prilike, kako bi se poticao prijenos i optjecaj ideja i projekata, te pomagao razvoj najmanjih muzeja.

Mreže muzejskih i kulturnih institucija danas imaju vrlo važnu ulogu, mogli bismo reći ključnu u razvoju i obra-

Osnivanje mreža jedna je od najučinkovitijih strategija za odgovorno i ozbiljno teritorijalno upravljanje, za poboljšanje učinkovitosti ulaganja, razmjene iskustava i znanja među institucijama i stručnjacima, te za planiranje koje će osigurati budućnost ovih kulturnih institucija.

sl.8. Optika/leća svjetionika Sant Sebastian koji je nekada stajao na katalonskoj obali, a danas je smješten u Pomorskomu muzeju Barcelone uz samu fasadu.

© El Museu Marítim de Barcelona

zovanju svojih stručnjaka, što se temelji na razmjeni ideja i informacija učenjem od ostalih i upoznavanjem tuđih iskustava.

MMB je svih tih godina uspio postati prestižan na nacionalnoj i na međunarodnoj razini, te zadržati i ojačati taj status na temelju suradnje sa sličnim institucijama. Tražio je i pronašao instrumente za suradnju s drugim institucijama s kojima dijeli zajedničke ciljeve i brige.

Muzej se odlučno zalaže za zajednički, "umreženi" rad. Zanima se i za druge aktere na području pomorske kulture i baštine koji nadilaze zidove Les Drassanes Reials i zbog toga je i potaknuo stvaranje i razvoj različitih oblika suradnje: Mreže pomorskih muzeja katalonske obale, Udruženja španjolskih pomorskih muzeja, Udruženja pomorskih muzeja Mediterana i Mreže povijesnih brodogradilišta Mediterana.

sl.9. Dolazak predstavnika Pomorskog muzeja Barcelone na XVI. forum pomorske baštine Mediterana. Organizator foruma je rovinjski Ekomuzej Kuća o batani.
© El Museu Marítim de Barcelona

sl.10. El Pailebot Santa Eulàlia (jedrenjak u posjedu Povijesnog muzeja Barcelone) na gostovanju u rovinjskoj luci u vrijeme održavanja XVI. foruma pomorske baštine Mediterana.
© El Museu Marítim de Barcelona

Osnivanje mreža jedna je od najučinkovitijih strategija za odgovorno i ozbiljno teritorijalno upravljanje, za poboljšanje učinkovitosti ulaganja, razmjene iskustava i znanja među institucijama i stručnjacima, te za planiranje koje će osigurati budućnost ovih kulturnih institucija.

Važno je spomenuti i to da je od 1990-ih MMB sudjelovao u različitim europskim projektima koji su mu

omogućili uspostavu kontakta i usku suradnju s institucijama iz različitih dijelova Europe. Osim toga, ti su projekti poslužili i kao čimbenik kohezije među različitim mediteranskim mrežama.

MMB promiče opisanu organizacijsku filozofiju, zajednički rad i suradnju kao neizostavan način u rješavanju izazova u novom tisućljeću. Stoga već tri godine postoje tri temeljna oblika suradnje koji čine strategiju razvoja te institucije.

Aktivno sudjelovanje naziv je oblika suradnje koji podrazumijeva članstvo MMB-a u različitim udruženjima, većinom međunarodnima. To su pretežito udruženja vezana za djelokrug pomorske baštine i kulture u kojima Muzej sudjeluje na više ili manje aktivan način, a u nekima od njih ima i veliku odgovornost kao što je to u slučaju *International Congress of Maritime Museums*, *European Maritime Heritage* i *Mediterranean Maritime History Network*.

Odgovorna suradnja je oblik suradnje u kojemu MMB preuzima ulogu pokretača i lidera u određenoj strukturi suradnje kao što je slučaj s Mrežom pomorskih muzeja katalonske obale i Udruženjem pomorskih muzeja Mediterana.

Sudioništvo podrazumijeva oblik suradnje u kojemu MMB traži i uspostavlja sudioništvo s ostalim institucijama i entitetima, javnim ili privatnim, kako bi se razvile stalne akcije kao što je slučaj sa Zakladom Pomorskog muzeja ili pak sudioništvo s ostalim tijelima ili organima za razvoj konkretnih projekata.

Riječ je o uspostavi sinergije s trećim stranama, što nam omogućuje ostvarivanje ciljeva koji na drugi način ne bi bili ostvarivi. U posljednjih pet godina MMB je potpisao više od 200 sporazuma o suradnji koji su omogućili provedbu visokokvalitetnih projekata. Nadalje, MMB neprestano promiče akcije usmjerene na pronalazak i stvaranje suradnje u najširem smislu.

Sve se nacionalne i međunarodne akcije suradnje koje je MMB pokrenuo posljednjih godina, bilo da je riječ o udruženjima ili partnerstvu, temelje na podjeli odgovornosti, recipročnosti obveza, jednakosti među partnerima, međusobnoj pomoći i ravnoteži ovlasti. Svjesni smo da bi bilo teško ostvariti uspjeh na području suradnje kada ne bi postojalo takvo djelovanje, a akcije suradnje s drugim tijelima/organizacijama bile bi neodržive i dugoročno bismo bili neuspješni.

Kada govorimo o partnerstvu, podrazumijeva se da čin suradnje treba biti stalna praksa organizacije i da se treba temeljiti na želji da se uspostavi dugoročan ili kratkoročan proces razvoja i razmjena.

Partnerstvo podrazumijeva velikodušnost, poštovanje i solidarnost prema ostalim partnerima.

Suradnja označava stvaranje temelja za promicanje dijaloga među različitim akterima, unutar čega se uspostavlja niz zajedničkih akcija. Partneri surađuju, obvezuju se na odgovoran odnos s određenom razinom fleksibilnosti, razumijevanja, poštovanja i zajedničkog učenja. Takva vrsta odnosa podrazumijeva stalno pregovaranje i angažman, a nikada nadmoć, ma koliko situacija bila delikatna.

Razvoj konzorcija Les Drassanes Reials i Pomorskog muzeja Barcelone omogućio je provedbu promjena u organizacijskoj kulturi koja se sada temelji na stalnoj suradnji. Razmjena informacija i stalno obrazovanje stručnjaka strateški su ciljevi institucije i upravo je u tom smjeru MMB odlučio svakodnevno djelovati jer mu to jamči buduću napredak.

Ovaj ćemo se put usredotočiti na predstavljanje oblika suradnje nazvanog *odgovorna suradnja*, koji je naš najveći prioritet.

Ponajprije ćemo se usmjeriti na opis dviju mreža koje su međusobno različite i kojima se upravlja na različit način. Najprije ćemo predstaviti mrežu koju čine institucije s katalonske obale i u kojoj MMB preuzima odgovornost za organizaciju i upravljanje mrežom, a zatim ćemo ukratko opisati udruženje mediteranske razine u kojemu je odgovornost upravljanja zajednička.

Mreža pomorskih muzeja katalonske obale

Katalonska obala geografska je jedinica koja je točno definirana i povijesno ograničena, a koja obuhvaća područje od malog mjesta Port Vendres u Sjevernoj Kataloniji u Republici Francuskoj, pa sve do Terres d'Alacantar u Južnoj Kataloniji, koja pripada Španjolskoj.

Na toj se obali zanemaruje postojanje dvaju različitih državnih uprava i teži se zajednički raditi i povezivati na temelju pomorske baštine i muzeja koji njome upravljaju. Ta mreža trenutačno okuplja 15 centara koji se bave upravljanjem pomorskom baštinom.

Katalonska obala, kao i većina ostalog dijela mediteranske obale, uglavnom je previše iskorištena tako da se hitno treba pronaći novi model ekonomskog rasta i razvoja. Čini se da baština općenito može postati jedan od ekonomskih sektora koji nude bolji napredak i više prilika, a nedvojbeno je da se posebice od pomorske baštine očekuju takvi poticaji.

Sve institucije koje pripadaju mreži dijele velik broj zajedničkih interesa (identitet, znanstvene i društvene interese) na zajedničkom području (katalonska obala) te nastoje vratiti važnost pomorske prošlosti različitih pomorskih zajednica na tom području, osigurati i omogućiti njihovu dostupnost svojim građanima, kao i poboljšati trenutačno upravljanje, a da se pritom ne zaboravi projekcija u budućnost.

Začetke te mreže nalazimo u osnivanju Udruženja pomorskih muzeja katalonske obale pod nazivom *More muzeja*, utemeljene u veljači 1999. godine. Riječ je o udruženju koje nije imalo status pravne osobe, a čiji su članovi s Pomorskim muzejom Barcelone potpisali sporazum o suradnji.

U toj je prvoj fazi suradnja među različitim institucijama koje su bile članice udruženja bila temelj suradnje koja se proširila katalonskim područjem, a postupno su im se pridružile i druge institucije. U navedenom su razdoblju nastala i ojačala zajednička i usuglašena djelovanja utemeljena na konsenzusu.

Prva je faza završena 2006. godine, kada smo radi širenja suradnje te razvoja panorame bili prisiljeni redefinirati organizacijska i funkcionalna polazišta, što je rezultiralo stvaranjem mreže u pravom smislu te riječi.

Nakon određenih razmatranja i nakon što je Katalonski parlament proglasio Pomorski muzej Barcelone muzejom od nacionalne važnosti nastala je Mreža pomorskih muzeja katalonske obale. Ta je struktura nastala sa željom da se postavljeni ciljevi ostvaruju na učinkovitiji način, da uložena ekonomska sredstva i ljudski resursi budu isplativiji te da budu na raspolaganju različitim projektima i aktivnostima vezanima za upravljanje i zaštitu kulture i pomorske baštine Katalonije, i to u kontekstu u kojemu će različiti centri koji su članovi mreže imati potpunu autonomiju te će se istodobno poticati jedinstvenost svakoga od njih.

Organizacija i ciljevi

Osnivanje Mreže pomorskih muzeja katalonske obale odobrilo je Opće Vijeće konzorcija Les Drassanes Reials Brodogradilišta i Pomorskog muzeja Barcelone na sjednici održanoj 5. srpnja 2006. godine. U sporazumu

sl.11. Promotivni materijal Mreže pomorskih muzeja na katalonskoj obali.
© El Museu Marítim de Barcelona

Suradnja označava stvaranje temelja za promicanje dijaloga među različitim akterima, unutar čega se uspostavlja niz zajedničkih akcija. Partneri surađuju, obvezuju se na odgovoran odnos s određenom razinom fleksibilnosti, razumijevanja, poštovanja i zajedničkog učenja. Takva vrsta odnosa podrazumijeva stalno pregovaranje i angažman, a nikada nadmoć, ma koliko situacija bila delikatna.

sl.12. El Pailebot Santa Eulàlia: povijesni, školski jedrenjak u posjedu Povijesnog muzeja Barcelone.

© El Museu Marítim de Barcelona

Pomorska je baština u nekim mediteranskim zemljama došla u središte zanimanja tek prije pedesetak godina pa se smatra i naziva jednom od novih baština. Zbog toga trebamo ustrajati na tome da takva gledišta ne postanu općevažeća jer se još uvijek na nekim područjima ta vrsta baštine uopće ne uzima u obzir.

o suradnji među članovima mreže navodi se zajednička želja svih članova mreže o ostvarenju ciljeva navedenih u statutu.

Među ostalim, navodi se:

- poticanje širenja pomorske kulture općenito i, posebice, pomorske baštine
- intenziviranje istraživanja tema vezanih za pomorsku kulturu i baštinu u svim njihovim izrazima, i materijalnim i nematerijalnim
- promicanje muzeja kao centara koji revitaliziraju pomorsku kulturnu baštinu
- širenje informacija o baštini i pomorskoj kulturi u školama, uz uspostavljanje zajedničkih programa i djelovanja
- intenziviranje razmjene iskustava i znanja među članovima mreže
- promicanje obrazovanja i razmjene osoblja muzeja
- poticanje suradnje sa Sveučilištem i istraživačkim centrima
- suradnja u aktivnostima vezanim za širenje informacija, obrazovanje i debate.

Mreža se temelji na zajedničkom i predanom radu, a organizirana je na tri temeljna smjera djelovanja:

1. razvoj suradnje među članovima same mreže
2. promicanje zajedničkih aktivnosti različitih muzeja koji su članovi mreže
3. razvoj aktivnosti koje promiču vrednovanje i širenje informacija o pomorskoj baštini

- rad kojim se želi biti na usluzi i građanima i zemlji
- poticanje očuvanja pomorske baštine
- učenje jednih od drugih
- želja da se svi međusobno bolje upoznaju
- dijeljenje uspjeha, briga i neuspjeha
- poticanje inicijativa za očuvanje baštine, ali u racionalnom smislu.

Nakon četiri godine zajedničkog rada možemo ustvrditi da postoji prava suradnja među stručnjacima i odgovornima za različite institucije koje su dio mreže, da smo uvjereni kako živimo i djelujemo u sadašnjem trenutku, da moramo djelovati jedinstveno na konkretnim problemima, da je suradnja dio naše radne filozofije, da trebamo nadzirati i riješiti neravnotežu među sastavnica naše mreže, da trebamo tražiti potporu administracije, da trebamo uspostavljati odnose i suradnju s ostalim muzejima na Mediteranu te da dobro poznajemo opasnosti nestanka pomorske baštine iz vlastite prakse.

Pomorska je baština u nekim mediteranskim zemljama došla u središte zanimanja tek prije pedesetak godina pa se smatra i naziva jednom od novih baština. Zbog toga trebamo ustrajati na tome da takva gledišta ne postanu općevažeća jer se još uvijek na nekim područjima ta vrsta baštine uopće ne uzima u obzir.

Naša perspektiva za budućnost temelji se na zajedničkoj odgovornosti i suradnji sa svakim članom mreže kao istinskim zalogom očuvanja pomorske kulture naše zemlje.

Udruženje pomorskih muzeja Mediterana

Taj oblik suradnje nema ista obilježja kao struktura koju smo upravo opisali jer nije riječ o mreži u kojoj MMB ima ulogu unaprijed određenog koordinatora. Ipak, bez namjere da se hvalimo, trebamo spomenuti da i ovo udruženje svoj nastanak i razvoj zahvaljuje radu MMB-a posljednjih godina.

Ciljevi ovog oblika suradnje su poticanje širenja informacija, zaštita i senzibiliziranje za pomorsku baštinu na prostoru Mediterana. Kako bi se ostvarili ciljevi, udruženje razvija niz programa zajedničkog djelovanja te potiče aktivnosti koje zajedno organiziraju njegovi članovi.

Godine 1993. MMB je organizirao 8. trijenalnu konferenciju *International Congress of Maritime Museums* (ICMM). Bilo je to prvi put da se trijenalni kongres ove međunarodne organizacije održava na Mediteranu, pri čemu ne smijemo zaboraviti da su navedenu organizaciju osnovali muzeji iz anglosaksonskog svijeta i da njome u potpunosti dominiraju institucije iz Sjeverne Europe i Amerike, što potvrđuju i informacije na njezinoj internetskoj stranici.

Nakon spomenutog kongresa ICMM je zatražio od MMB-a da na Mediteranu počne djelovati kao koordinator i pokretač modela kooperacije na tom geografskom području koji bi omogućili komunikaciju i suradnju među svim pomorskim muzejima na Mediteranu.

Pomorski muzej je prihvatio taj izazov kao jedan od svojih prioritarnih ciljeva u planovima djelovanja te je taj izazov i danas važno pitanje u programu rada muzeja. Tako je MMB preuzeo ulogu pokretača politike očuvanja pomorske baštine kao temeljnog dijela kulturnog naslijeđa mediteranskog područja.

Osmišljen je program djelovanja usmjeren ponajprije na poticanje i promicanje projekata vezanih za pomorsku baštinu koji bi se razvijali u suradnji s drugim institucijama i stručnjacima iz Katalonije, a nakon osnivanja prvog centra djelovanja na ovom području organizirani su susreti s drugim mediteranskim muzejima nazvani Forum pomorske baštine Mediterana. Ove će se godine održati 16. susret na Costa Bravi koji organizira Muzej ribarstva iz Palamosa, trenutačno jedan od najaktivnijih i najutjecajnijih muzeja na Mediteranu. Pomorski je muzej tako strateški iskoristio prvu katalonsku mrežu kao poticaj i temelj za stvaranje drugog modela suradnje na području Mediterana.

Prva okupljanja ove grupe označila su prve korake prema inicijativi koja je postupno sazrijevala dok nije postala obvezna za sve one koji, kao i mi, svakodnevno rade kako bi stekli više znanja, te zaštitili i širili informacije o pomorskoj baštini *Mare Nostruma*.

Iz organizacije i održavanja prvih Foruma te, prije svega, na temelju prvih iskustava zajedničkog rada nastala je potreba da se mreža pomorskih muzeja raštrkanih po cijelome Mediteranu institucionalizira. Sporadična komu-

nikacija pokazala se nedovoljna, bilo je nužno osnovati tijelo u kojemu će se okupiti institucije što upravljaju pomorskom baštinom i djeluju na istom geografskom području svakodnevno dijeleći istu brigu o očuvanju bogatstva kulturnog naslijeđa, teškoćama njegove zaštite i širenja informacija.

Nakon što je tri godine MMB redovito organizirao različita okupljanja i susrete, tek je 1997. godine Forum prvi put održan izvan grada Barcelone. Pomorski muzej Malte u Vittoriosi preuzeo je organizaciju kongresa sa željom da okupi različite mediteranske muzeje. Na tom je kongresu osnovano povjerenstvo koje je dobilo zadatak da izradi prijedlog o statutu za osnivanje novog udruženja. Sljedeće je godine u hrvatskom gradu Dubrovniku, staroj Ragusi, u sklopu 5. foruma, koji je organizirao Pomorski muzej Dubrovnika, osnovano Udruženje pomorskih muzeja Mediterana (AMMM).

Iako je tijekom ovih godina bilo i uistinu teških trenutaka, to se udruženje razvijalo i uspjelo stvoriti ozračje potpune suradnje i povjerenja među svojim različitim članovima. Danas je ta mreža proširena cijelim Mediteranom iako najstabilnije i najbrojnije članstvo ima unutar europskog dijela Mediterana. Nakon što je MMB punih 15 godina predsjedavao mrežom, prošle je godine na godišnjem kongresu održanome u Rovinju predsjedavanje mrežom preuzeo Ekomuzej Kuća o batani.

Od sazivanja 1. Foruma pomorske baštine Mediterana, održanoga 1994. godine u Barceloni, pa do danas prijedben je dug put koji je često bio pun prepreka. Međutim, svih tih godina bili smo svjedoci nastanka novih projekata koji su se razvijali i koji su danas stvarnost, što nam omogućuje da gledamo u budućnost s optimizmom. Ako se zaustavimo i razmislimo o onome što se dogodilo, vidjet ćemo da je posljednjih godina ostvaren velik napredak. Sada ne možemo odustati zbog odgovornosti, solidarnosti, ali i ponosa i poštovanja.

Pomorska baština svakim danom mobilizira sve više ljudi u cijeloj Europi, od Baltika do Atlantika, gdje se organiziraju maritimne proslave, festivali i susreti brodova, različite akcije u povodu dolaska i odlaska velike regate jedrenjaka. Sve je to dovelo do osnivanja mreža europskih pomorskih gradova.

Mediteran posjeduje pomorsku baštinu koja je još uvijek bogata, raznolika i osobita, iako nije uvijek prepoznata te zbog toga ima malu vrijednost s kulturnoga, društvenog, pa čak i turističkoga gledišta, a situacija je još gora kad je riječ o nematerijalnoj baštini. Naše su obale prenapučene. Od 19. stoljeća stopa urbanizacije na sjevernoj mediteranskoj obali iznosi 67% što je prava urbana eksplozija.

Taj urbanistički pritisak, povezan s turizmom i tendencijom naseljavanja obalnog područja, doveo je do propadanja mnogih područja, a čini se da će se to nastaviti i idućih godina.

Od sazivanja 1. Foruma pomorske baštine Mediterana, održanoga 1994. godine u Barceloni, pa do danas prijedben je dug put koji je često bio pun prepreka. Međutim, svih tih godina bili smo svjedoci nastanka novih projekata koji su se razvijali i koji su danas stvarnost, što nam omogućuje da gledamo u budućnost s optimizmom.

Od 19. stoljeća stopa urbanizacije na sjevernoj mediteranskoj obali iznosi 67% što je prava urbana eksplozija.

U različitim mediteranskim zemljama zanimanje za tu vrstu baštine pojavilo se tek nedavno i dio je zasad malog sektora. Još uvijek ne postoji opći interes iako se svakim danom pojavljuje sve veća znatiželja. Možda je, među ostalim, razlog toga na našem području nedovoljno vrednovana činjenica da neki od elemenata koji čine tu baštinu još uvijek pripadaju svakodnevnom životu.

U većini zemalja muzeji su postali u centri koji čuvaju i stvaraju znanja, ali često i institucije koje svakodnevno sve jače djeluju unutar političkog okvira društvene odgovornosti.

U MMB-u su uvjereni da suradnja potiče poznavanje i razumijevanje među različitim kulturama. Muzeji mogu i moraju djelovati kao društveni akteri, mogu poticati međusobno upoznavanje različitih kultura, djelovati kao pokretač razumijevanja među različitim zajednicama i, konačno, pridonijeti većem poštovanju među pojedincima koji dijele povijest i zajednički prostor.

Takvo je razmišljanje posebice važno kad je riječ o Mediteranu, prostoru koji karakterizira kulturna raznolikost, a katkad i sukobi.

ELVIRA MATA I ENRICH, stručna je ravnateljica Pomorskog muzeja Barcelone (El Museu Marítim de Barcelona).

Prijevod sa španjolskog jezika: Ivana Zeljković

COLLABORATION – THE STRATEGIC INSTRUMENT OF THE MARITIME MUSEUM OF BARCELONA

The Maritime Museum of Barcelona (El Museu Marítim de Barcelona, below MMB) is an institution with a tradition of over 80 years. It is dedicated to the preservation and restoration of the maritime heritage.

It looks after and interprets the past of the Catalonian maritime culture, more than 700 years old. In 1929 a few experts from the Nautical College in Barcelona, one of the oldest of its type in Spain (from 1769) the objective then being to collect and preserve “old objects”, founded the Nautical Institute of the Mediterranean (El Instituto Nautico del Mediterráneo), intending thereby to launch various projects related to maritime culture.

The wish of those who generated this idea, which is founded on collaboration among different institutions and civil society, derived from concern for the cultural heritage related to maritime activities and the need to preserve it. These activities were without any doubt the foundation of the economic development, not only of the city of Barcelona and its port but of a great part of Catalonia as a whole.

One of the most important elements the Museum uses to interpret the heritage is the actual historical building in which it is located, Les Drassanes Reials de Barcelona. This is the best-preserved medieval shipyard on the Mediterranean, the oldest part of it dating back to the 13th century. This exceptional piece of architecture is located on an area of 18,000 square metres. In the last decade, the Museum has advocated and encouraged the development of an ambitious research project about shipyards in Barcelona, the objective of which is to collect knowledge about shipyards, not only, as hitherto, to conduct research into the development of architecture. Thanks to the various architectural interventions that have been carried out to date, about a third of the area on which Les Drassanes is situated has been restored. The next three years will be crucial for realisation of the aspiration completely to reconstruct the whole architectural complex. The project for renovation and restoration of the monumental complex includes the application of a new museographic proposal that will see the light of day at the beginning of 2013.

In all these years, MMB has managed to become prestigious at a national and an international level. It has retained and strengthened this status pursuant to collaboration with similar institutions. The museum is determined in its advocacy for joint, networked activity. It is interested in other figures in the area of maritime culture and the heritage that go beyond the walls of Les Drassanes Reials, and for this reason has set off the creation and development of various forms of collaborative endeavour: the Network of Maritime Museums of the Catalonian Coast, the Association of Spanish Maritime Museums, the Association of Maritime Museums of the Mediterranean and the Network of Historical Shipyards of the Mediterranean.

The maritime heritage came into the centre of interest in some Mediterranean countries only some fifty years ago, and it is considered and called one of the new heritages.

For this reason the Museum is endeavouring to encourage the dissemination of information concerning, the protection of and the raising of awareness about the maritime heritage in the Mediterranean. In order to realise these objectives, encounters with other Mediterranean museums are organised, in the Mediterranean Maritime Heritage Forum.

From the convening of the 1st forum, in 1994 in Barcelona, until this day, there has been a long road that has often been full of obstacles. In MMB they are convinced that collaboration encourages different cultures to acknowledge and understand each other. Museums can and must work as social agents, they can encourage the mutual understanding of different cultures, work as a generator of understanding among different communities and, finally, contribute to greater respect among individuals who share both history and a common space.